

Läs- och skrivsvårigheter /dyslexi i grund- skolan

1 | Sammanfattning

Kvalitetsgranskningen omfattar 21 grundskolor och deras huvudmän. Skolorna är geografiskt spridda över landet. 18 av dem är kommunala skolor och tre är fristående.

Skolinspektionen besökte skolorna under 2010 och genomförde intervjuer, dokumentstudier och observationer av undervisningen. Utöver det intervjuades representanter för huvudmannens centrala verksamheter. Utifrån granskningen har varje huvudman och skola fått ett beslut med Skolinspektionens bedömning av verksamhetens styrkor, eventuella brister och angelägna förbättringsområden. Skolinspektionen följer upp alla beslut för att säkerställa att huvudmannen ser till att åtgärder vidtas utifrån de krav och rekommendationer som Skolinspektionen har gett.

Skolinspektionen använder i granskningen begreppet elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi, istället för elever **med** läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Begreppet ligger i linje med specialpedagogisk teoribildning och formuleringar i skolförfattningarna.

Kvalitetsgranskningens viktigaste resultat

Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I skolorna finns det olika system för att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Fördjupad utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi görs vanligen i årskurs 3-5 efter det att frågan har behandlats i ett elevvårds- eller elevhälsoteam på skolan. Väntetiden för en sådan utredning kan vara i det närmaste obefintlig i en skola medan den i

några skolor kan vara mer än årslång. Två tredjedelar av verksamheterna (13 av 21) fokuserar vid kartläggningar och utredningar främst på den enskilde elevens styrkor och svårigheter. Förhållanden på grupp- och organisationsnivå, exempelvis undervisningens innehåll och metoder, belyses inte på motsvarande sätt. Det innebär att det saknas ett helhetsperspektiv på svårigheterna. De råd och rekommendationer som ges utifrån fördjupade utredningar av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi får endast i hälften av skolorna (10) ett tydligt genomslag i verksamheten.

Enligt Skolinspektionen är det viktigt att kartläggningar och utredningar belyser förhållanden på såväl individ-, grupp- som organisationsnivå. Samtal utifrån resultat av kartläggningar och utredningar behöver också tas på större allvar, vilket i sin tur förutsätter att det finns en väl fungerande samverkan mellan kartläggande och utredande personer och dem som står mitt i skolans vardag — lärarna. Det är lärarna som ska omsätta de råd och rekommendationer som ges till fungerande pedagogiska insatser. För att alla involverade professioner ska kunna tala samma språk och förstå varandra kan det behövas kompetensutveckling.

Anpassningen av undervisningen behöver utvecklas i nästan samtliga skolor (20). I granskningen finns positiva exempel där lärare anpassar undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi, men det är inte ett arbete som genomsyrar alla ämnen och årskurser. Elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan därför ha begränsade möjligheter att läsa, skriva och samtala om olika typer av texter. Alternativa verktyg¹ används endast i begränsad omfattning som en del i anpassningen av undervisningen i alla ämnen. Möjligheten att använda alternativa verktyg på detta sätt behöver utvecklas i merparten av skolorna (16). Eleverna kan däremot få redovisa uppgifter och kunskaper på alternativa sätt, främst muntligt, i merparten av skolorna. I nästan

hälften av skolorna (10) sker anpassning av undervisningen vanligtvis genom insatser utanför den ordinarie klassens ram vid ett eller flera tillfällen i veckan.

”... begränsade möjligheter att läsa, skriva och samtala om olika typer av texter.”

Elevernas kunskapsutveckling behandlas vid utvecklingssamtal varje termin. De individuella utvecklingsplaner som upprättas i samband med detta uppfyller inte författningarnas krav i två tredjedelar av skolorna (13). I ytterligare några skolor behöver kvaliteten i planerna förbättras.

Utifrån den bild som granskningen av de 21 verksamheterna ger, vill Skolinspektionen framhålla vikten av att anpassning av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ingår som en del i den dagliga ämnesundervisningen och att anpassningen i första hand ska ske inom den ordinarie klassens ram. Rektorerna behöver se till att samverkan om ett språkutvecklande arbetssätt utvecklas mellan lärare i olika årskurser och ämnen, liksom system som gör att framgångsrika lärares kunskap och kompetens tas till vara och bidrar till en utveckling av skolans verksamhet.

Särskilt stöd. I drygt en tredjedel av skolorna (8) får eleverna särskilt stöd endast i några ämnen. I hälften av skolorna (10) ges sådant stöd främst utan-

¹ Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, skanner och talsyntes för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram för stavningskontroll, med mera.

för den ordinarie klassens ram, trots att det enligt läroplanen (Lpo 94) i första hand ska ges inom den ordinarie klassens ram. De åtgärdsprogram som utarbetas har i merparten av skolorna (16) bristande kvalitet.

Lärarnas behov av kompetensutveckling. Lärarnas betydelse för elevernas möjligheter att utveckla ett framgångsrikt lärande är odiskutabel. För att lärarna i såväl tidigare som senare årskurser ska kunna möta elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi behöver de i merparten av verksamheterna (16) få ökad tillgång till kompetensutveckling inom området.

Att följa upp måluppfyllelsen för eleverna. Två tredjedelar av skolorna (14) behöver utveckla arbetet med att på skolövergripande nivå följa upp och utvärdera måluppfyllelsen för alla elever, inklusive elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I ungefär motsvarande grad (15) behöver detta arbete utvecklas även på huvudmannanivå. Utifrån uppföljningar och utvärderingar kan skolor och huvudmän fatta beslut om vilka åtgärder som ska vidtas för att utveckla och förbättra verksamheten.

Regelbunden tillsyn av alla skolor

SKOLINSPEKTIONEN granskar löpande all skolverksamhet, närmare 6 000 skolor. Tillsynen går igenom många olika områden i verksamheterna för att se om de uppfyller det som lagar och regler kräver.

Kvalitetsgranskning inom avgränsade områden

SKOLINSPEKTIONEN granskar mer detaljerat kvaliteten i skolverksamheten inom avgränsade områden. Granskningen ska leda till utveckling.

Anmälningar som gäller förhållandet för enskilda elever

ELEVER, FÖRÄLDRAR och andra kan anmäla missförhållanden i en skola till Skolinspektionen, till exempel kränkande behandling eller uteblivet stöd till en elev.

Fristående skolor

– kontroll av grundläggande förutsättningar

SKOLINSPEKTIONEN bedömer ansökningar om att starta fristående skolor. Bedömningen innebär en grundläggande genomgång av skolans förutsättningar inför start.